

kan gøres; men jeg har her tilladt mig at fremdrage de forskellige væsentlige Betænkkeligheder, jeg har over for Lovforslaget i den foreslaaede Affattelse.

Zahle: Naar jeg tillader mig at tage Ordet nu, er det ikke for at svare den højtærede Minister paa de Detailindvendinger, han fremkom med mod det foreliggende Forslag — det vil den ærede Ordfører for Forslagsstillerne sikkert gøre — men det er for at takke den højtærede Minister, fordi han, om han end i Realiteten tilbageviste det meste af Forslagets Indhold, dog modtog det uden Vrede, saa at man af Ministerens Modtagelse af Forslaget maa kunne slutte, at han vil forhandle med Tinget om denne Sag. Det er ikke vant til en saa blid Modtagelse. Et Forslag af lignende Art som det, der nu er til Forhandling, har omtrent en Snes Gange foreligget til Behandling her i dette Ting; 2 Gange, i Samlingerne 1888—89 og 1889—90, er Forslaget blevet oversendt til det andet Ting. Begge Gange har det høje Landsting underkastet Forslaget en 1ste Behandling og derefter sendt det i Udvalg, som har afgivet en Betænkning, der er mundet ud i, at man skulde nægte Forslagets Overgang til 3dje Behandling, og dette er saa sket. Man har altsaa oppe i Landstinget aldeles ikke villet indlade sig paa denne Sags Realitet, man har ikke villet forhandle med dette Ting derom, men har ganske koldblodig afvist Sagen og slaet Forslaget ihjel. Det er nu min Tro, at, hvis vi i Aar uden videre sendte dette Forslag over til Landstinget, vilde dets Skæbne ikke blive blidere. Jeg tror derfor, at vi, inden dette Forslag igen kommer til Landstinget, skulle underbygge det saaledes med Motiver og Oplysninger, at det vil blive, om ikke umuligt, saa dog vanskeligt for det høje Landsting at gentage det Eksperiment uden videre at slaa det ned eller nægte at indlade sig paa Forhandling om det og gennem Ændringsforslag at fremstille, hvad det mener om denne Sag.

Forholdet er det, at de sidste 50 Aars Lovgivningstilstand herhjemme har virket til Skade for den Klasse af Befolkningen, som det foreliggende Forslag tilsigter at hjælpe. Det hævdes med Bestemthed af meget ansete Jurister, af Bang og Larsen, at Forordningen af 1702 hjemlede Fæstetvang ogsaa for Huse, Boliger og Grunde paa Landet, for al saakaldet Bondeskyld; men dette benægtes nu fra Landstingets Side. At tage denne juridiske Debat op

har ingen Interesse praktisk set, da det destoværre er givet, at den danske Lovgivning, hvis der har paahvilet Husene Fæstetvang i 1702, siden har fritaget dem for denne Tvang. Men medens det er givet, og det fremgaar af Loven af 27de Maj 1848 om Forbedring af Husmænds og Indørsters Kaar, at der i 1848 ikke paahvilede Husene Fæstetvang, fremgaar det af den samme Lov, at det den Gang var det faktisk sædvanlige Forhold, at Husene bortfæstedes. Det fremgaar af selve Lovens Tekst, thi i dens § 2 hedder det: „For at bidrage til, at Huse paa Landet fremdeles, som hidtil i de fleste Egne brugeligt, bortfæstes paa Fæsterens og hans Enkes Livstid“ osv., træffer Loven visse Bestemmelser. Her staar altsaa i Loven, at det den Gang *paa de fleste Egne var brugeligt*, at Husene bortfæstedes. Desværre blev denne Lovs § 2, som tilsigter at vedligeholde dette Fæsteforhold, ikke anvendt, men den sædvanlige Ordning af Forholdet mellem Godsejeren og hans Husmænd blev, at han lejede Husene ud i Henhold til Loven af 27de Maj 1848's andre Bestemmelser. Denne Lov, som var fortræffelig derved, at den gjorde det første Skridt til at faa ophævet Husmændenes Høveri, Pligtarbejdet som Betaling af Lejen af Husene, har virket til Skade for Husmændene derved, at den har anvist Godsejerne en lige og lovlige Vej til at forandre Fæsteforholdet til et Lejeforhold. Vi have Lovens Ord for — og Historien vil kunne bekræfte det — at i 1848 var Fæsteforholdet det almindelige. Det er sikkert nu det almindelige, at Husene bortlejes og ikke bortfæstes, men derved er der jo sket en Forrykkelse af Forholdet til Gavn for Godsejerne, de bedststillede og de rigeste i vort Samfund, som oven i Købet ere udrustede med alle den privilegerede Valgrets Fordele, og til Skade for Husmændene, dem, som her i Landet maa slide haardest for den ringeste Betaling, og som man gennem de indirekte Skatter beskatter forholdsvist højere end nogen anden Samfundsklasse her i Landet. I denne Udvikling ligger efter min Mening en skrigende Uretfærdighed, som det foreliggende Lovforslag tilsigter at ophæve. Men samtidig dermed vilde det sikkert ogsaa fra et statsøkonomisk Synspunkt være gavnligt, hvis denne Lovs Bestemmelser, i alt Fald det væsentlige Indhold deraf — vi kunne jo forhandle derom — blev gennemført, idet det vilde føre til en forbedret Drift af disse Huslodder. Hvis nu det gamle Ord: *Adel forpligter* ikke omtrent var gaaet i Glemme